

דומה כי אם מבקשים לשרטט את דמותה של החברה הישראלית, כפי שהיא משתקפת באספקלריה של הצבא, יש להשתמש בשלוש אבני בוחן: האחת — מהי דמותם של הצעירים המתגייסים לצבא ומה דמות הם לובשים לאחר גיוסם; השנייה — הרגישות לאבדות בחברה הישראלית והשפעתה על הצבא; והשלישית — כיצד מתנהג העם בשעת מלחמה, איך הוא תומך בצבא ומה דמותו בעיני הצבא.

החברה הישראלית באספקלריה של צה"ל

אוכלוסיית המתגייסים לצה"ל

צ"ל מצליח לגייס מדי שנה 88% מהגברים שבשנתון. 3.3% מקרב המתגייסים נמנים על אוכלוסיות מיוחדות, שאינן תורמות לצה"ל, אלא צה"ל תורם להן. ראוי להדגיש כי בניגוד להרבה צבאות אחרים צה"ל כמעט ואינו צריך להפעיל כוח כדי לגייס את הצעירים, ורובם מתגייסים ברצון.

אחוז המתגייסות בקרב הנשים קטן הרבה יותר ועומד על 62.1% בלבד, וזאת למרות שמספר הנשים והגברים בשנתון זהה פחות או יותר. 24.7% מן הנשים בשנתון אינן מתגייסות מסיבות של דת ו-13.2% מסיבות אחרות. ראוי לציין כי מספרן של המקבלות פטור מן השירות הצבאי מסיבות דתיות נמצא בירידה מתמדת. אם בשנת 1977 היו הבנות שביקשו פטור מן השירות הצבאי מסיבות של דת 32%, הרי כיום הן מהוות אחוז קטן הרבה יותר, ודומה כי יש לזקוף זאת לזכות ההשכלה החודרת לקרב השכבות המסורתיות ומעודדת בנות להתגייס לשירות הצבא. גם בקרב

המתגייסות קיים אחוז של בנות השייכות לאוכלוסיה מיוחדת, אך הוא קטן הרבה יותר ועומד על 1.9% בלבד.

מרבית הנערים המתגייסים לצבא (84%) הם בריאים וכשירים כמעט לכל תפקיד קרבי. רק 16% אינם כשירים לתפקידים קרביים. גם רמת ההשכלה של מרבית המתגייסים הנה נאותה.

55.2% מקרב הנערים בוגרי 12 שנות לימוד, 32.2% בוגרי שמונה עד אחת עשרה שנות לימוד ורק 5% סיימו שבע כיתות או פחות. אם נצרף לכך גם 7.6% מגויסים בעלי השכלה על תיכונית נמצא כי כ-63% מקרב המתגייסים לצה"ל הם בוגרי 12 שנות לימוד ויותר.

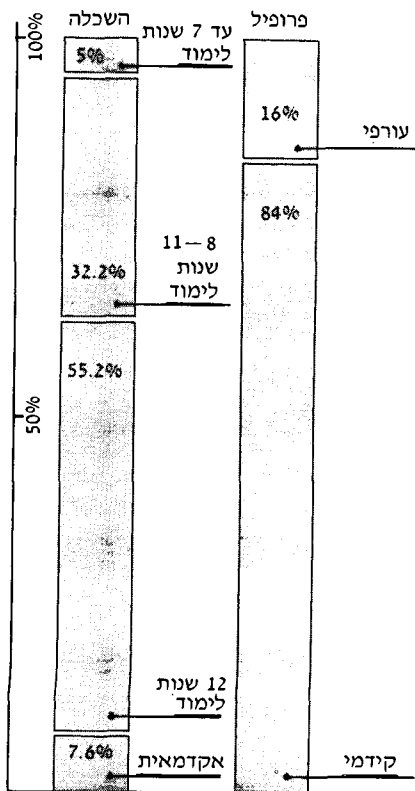
בקרב הנשים, מאחר שאחוז המתגייסות קטן יותר והוא מתרכז בשכבות המשכילות יותר, הרי מראש תהיה רמת ההשכלה שלהן גבוהה יותר. מעל 85% מקרב המתגייסות לצה"ל הן בוגרות 12 שנות לימוד ויותר, כ-14% הן בוגרות שמונה עד אחת עשרה שנות לימוד ואילו הבנות שסיימו רק שבע שנות לימוד

מהוות אחוז אפסי ממש בקרב המתגייסות לצה"ל.

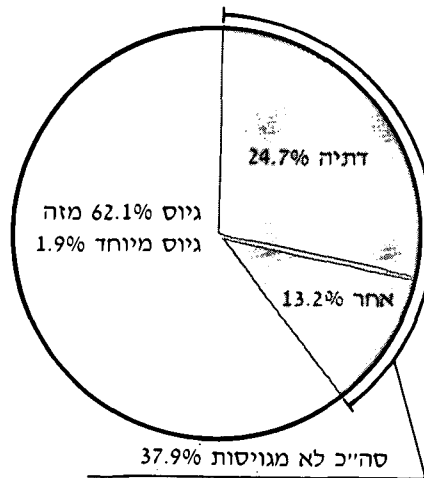
אמת מידה נוספת לרמתם של המתגייסים לצה"ל מהווה הדפ"ר, דירוג פסיכולוגי ראשוני, המצוין בציונים מ-0 עד 9. בציון הגבוה 8 עד 9 זוכים 21% מהנערים המתגייסים לצה"ל, בציון הבינוני מ-4 עד 7 - 61%, ובציון הנמוך של פחות מ-4 זוכים 18%. בקרב הנשים ממוצע הדפ"ר הנו כמובן גבוה יותר שכן כאמור מראש מתרכזות הבנות המתגייסות בשכבות המשכילות יותר. כך נמצא בציון הגבוה (8-9) 27% מהמתגייסות, בציון הבינוני (4-7) 64% ובציון הנמוך 9%.

שיעור המבקשים לשרת ביחידות השדה בקרב המתגייסים לצבא מגיע ל-85% ובהם נכלל מספר גדול של מתנדבים ליחידות מיוחדות ולמקצועות מיוחדים. הדבר מגיע עד כדי חמישה מתנדבים על כל מקום בקורסי שיט וטיס, כאשר הפוטנציאל הוא אפילו עשרה אנשים מתאימים על כל מקום. נתונים אלה ממחישים בעליל כי האוכ-

התפלגות מצבת גברים לפי השכלה ופרופיל נכון לינואר 83

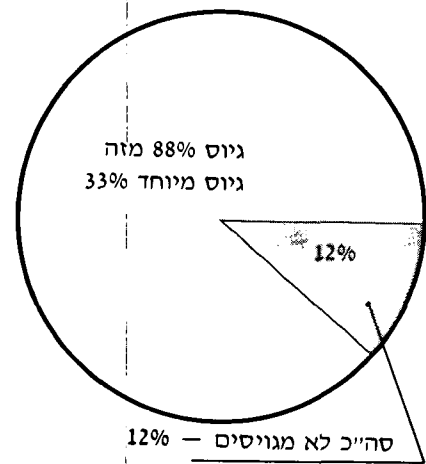

גיוס שנתון בסיסי - נשים

תרשים מס' 2

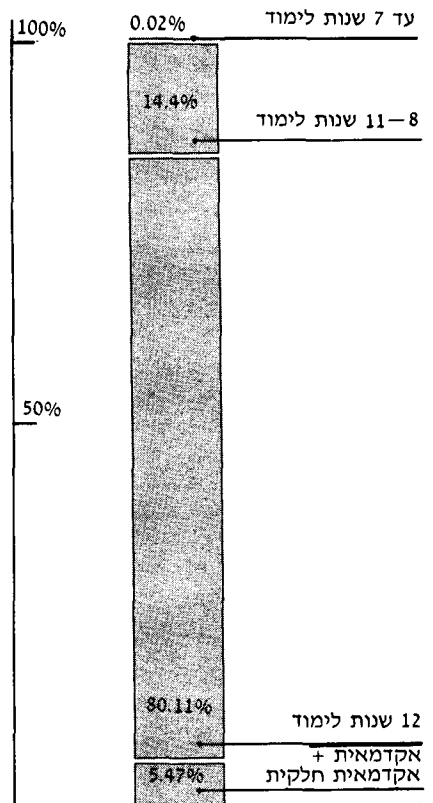
גיוס שנתון בסיסי - גברים

תרשים מס' 1

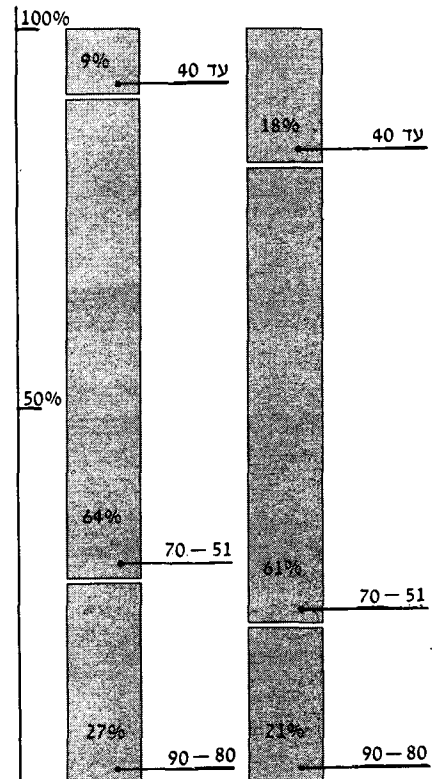
תרשים מס' 3

**התפלגות מצבת נשים
לפי השכלה נכון לינואר 83**

תרשים מס' 4

**התפלגות מצבת גברים ונשים
לפי דפ"ר נכון לינואר 83**

תרשים מס' 5

**עיריית טבריה
התאחדות בתי מלון טבריה
בהוקרה ללוחמינו
מזנון חופשי לחיילים**

משתנים סוציו-אקונומיים בישובים נבחרים

מס' סד'	משתנה	ישוב	גבעתיים	הרצליה	דימונה	בית-שאן	אור-יהודה	בני-ברק
2	שיעור גיוס מיוחד	2.2	3.8	8.4	7.7	6.2	1.2	
3	שיעור הקבי"א הנמוך	4.8	19.8	32.9	39.4	42.9	19.1	
4	שיעור ההשכלה הנמוכה	3.0	8.6	16.6	28.7	27.8	29.7	
5	שיעור קצינים בחובה ובשנת קבע ראשונה	5.8	4.0	0.9	0.5	0.2	2.5	
6	שיעור הרישום הפלילי	2.4	6.2	12.1	18.7	11.0	5.7	
7	מודד כללי	1.2	3.5	7.5	9.3	9.0	5.2	
8	שנתון ממוצע	423	416	280	156	189	686	

טבלה מס' 6

טבלה מס' 7

תחזית אוכלוסייה

טבלה מס' 8

הרכב הגילים באוכלוסייה 1980-2000, נכון לינואר 1983

מס' סד'	מירוט	שנת 2000					שנת 1980				
		א	ב	ג	ד	ה	א	ב	ג	ד	ה
1	סה"כ באלפים	3,929	5,340	5,504	5,720	46%	30.4	25.4	25.4	47.5	40.8
2	יהודים	3,290	4,127	4,291	1,213	37%	15-29	25.3	25.5	27.8	28.5
3	לא יהודים	639	1,213	1,213	1,213	90%	30-44	17.5	19.2	13.2	17.7
4	אחוז הלא יהודים	16.3	22.7	22.0	21.2	90%	45-64	17.1	19.4	8.3	9.9
							65+	9.7	10.5	3.2	3.1

מס' סד'	מירוט	שנת 2000			שנת 1980
		מאזן הגירה 20,000	מאזן הגירה 10,000	מאזן הגירה 5,000	
1	סה"כ באלפים	5,720	5,504	5,340	3,929
2	יהודים	1,213	4,291	4,127	3,290
3	לא יהודים	1,213	1,213	1,213	639
4	אחוז הלא יהודים	21.2	22.0	22.7	16.3

לוסייה המתגייסת לצה"ל היא אוכלוסייה טובה וכי אפשר לקיים אתה צבא טוב.

קידום אוכלוסיות מיוחדות

ב תוך כלל זה של אוכלוסייה טובה מצוי אחוז קטן של חיילים הבאים מאוכלוסיות מיוחדות. חיילים אלה מקבלים מהצבא יותר משהם תורמים לו, וצה"ל נערך כדי לקלוט אותם וכדי לקדםם.

התהליך מתחיל עוד לפני הגיוס לצבא והוא נעשה במסגרת מערכת החינוך האזרחית והגדנייע. על מנת לטפל בבעיה ביעילות נעשה ניסיון לאתר אוכלוסיות אלה עוד לפני הגיוס לצה"ל, ולצורך כך נבדקו נתוניהם של העומדים לפני גיוס במספר יישובים בארץ. הסקר הראה כי בקרב אוכלוסיית המתגייסים מגבע-תיים, לדוגמה, מגיע שיעור האוכלוסיות המיוחדות ל-2.2% בעוד שמקרב המתגייסים מביית שאן הם מהווים 7.7% (פירוט - ראה טבלה מס' 6). הסקר הועבר למשרדי הממשלה הרלבנטיים כדי שיוכלו לטפל באוכלוסיות אלה עוד לפני גיוסם, אך הוא גם ממחיש היטב

כיצד משתקפות הבעיות החברתיות הכלליות באוכלוסיית המתגייסים.

האוכלוסייה המיוחדת, המגיעה לצבא, כוללת כ-1600 גברים וכ-1000 נשים המוגדרים כאוכלוסיות מיוחדות עוד לפני גיוסם, ועוד כאלף נוספים המאותרים במהלך השירות ומתוספים אף הם לקטגוריה של אוכלוסיות מיוחדות. עבודה רבה נעשית גם בקרב בני נוער עוד לפני גיוסם לצבא. כ-500 נערים זוכים להדרכה במסגרת חברות הרחוב, לאחרים מייחד הגדנייע תשומת לב מיוחדת. כ-800 נערים הם חניכים בבתי ספר תעשייתיים וזאת בנוסף לכ-900 נערים העובדים בימ"חים ובסדנאות של צה"ל.

מה צופן לנו העתיד? אוכלוסיית ישראל, אם מאזן ההגירה יהיה חיובי, תגיע בשנת 2000 לכ-4 מיליון נפש כאשר אחוז הלא יהודים באוכלוסייה יגדל ויגיע ל-22.7% (פירוט - ראה טבלה מס' 7).

הגיל הממוצע יעלה אף הוא. אחוז

הילדים עד גיל 14 קטן מאוד, גם בקרב הלא יהודים והאוכלוסייה כולה מזדקנת (ראה טבלה מס' 8). תופעה זו היא בעלת השלכה על הצבא, ובעיקר על מערך המילואים.

השכלתם של המתגייסים נמצאת לעומת זאת בקו עלייה. אחוז בוגרי 12 כיתות בקרב המתגייסים כמעט הוכפל בעשר השנים האחרונות, ויש לצפות לעלייה נוספת בעתיד (ראה טבלה מס' 9 ו-10).

רגישות לאבדות

מ דינת ישראל הצטיינה מאז ומתמיד ברגישות גבוהה לאבדות ואין מספר האבדות בכל מלחמות ישראל נמוך ממספר האבדות בצבאות בעלות הברית במלחמה השנייה (ראה טבלה 11). רגישות זו נבעה הן מגודל האוכלוסייה של המדינה והן מהעדר האנונימיות בקרבה. כל נפגע וכל פצוע מוכר לרבים ואינו בבחינת שם אלמוני.

נבדק את מספר קרובי המשפחה שיש לכל אחד מנפגעי המלחמה (ראה

חללי צה"ל ממלחמת השחרור ועד מלחמת שלום הגליל

מס' סד'	המלחמה/התקופה	מספר החללים	מס' השבים באלפים	% החללים מתוך האוכלוסייה	שנה			
					א	ב	ג	ד
1.	מלחמת השחרור	6,000	670	0.89				
2.	מבצע "קדש"	176	1,600	0.01				
3.	מלחמת ששת הימים	777	2,360	0.03				
4.	מלחמת ההתשה	513	2,500	0.02				
5.	מלחמת יום כיפור	2,659	3,000	0.094				
6.	בשנים: 1974-1982	1,591	3,116	0.051				
7.	מלחמת שלום הגליל	456	3,350	0.013				
8.	סה"כ	12,172						

* הוכן ע"י השלישות הראשית; נכון ל-10 דצמ, 1983.

תחזית השכלת גברים (באחוזים)

מס' סד'	שנה		
	א	ב	ג
1.	12 +	73-70	86-75
2.	9-11	20-17	14-11
3.	0-8	13-7	13-0

* נכון לינואר 1983.

טבלה מס' 10

מגמות איכותיות גברים התפלגות השכלת הגברים בעבר

מס' סד'	השכלה	גידול ממוצע לשנה			
		א	ב	ג	ד
1.	12 שנות לימוד ומעלה	35%	61%	2.4%	
2.	9-11 שנות לימוד	34%	26%	-0.7%	
3.	8 ומטה	31%	13%	1.6%	

טבלה מס' 9

טבלה מס' 11

העם במלחמה

אחת התופעות הבולטות החוזרות ונשנית מדי מלחמה הנה האחוזה הגבוהה של המתגייסים. ביחידות רבות עבר אחוז הגיוס את 100 האחוזים, כלומר התייצבו גם אנשים שסיימו את שירות המילואים שלהם והיו צריכים כבר לעזוב את יחידותיהם, אך כאשר שמעו על גיוס, באו והתייצבו. נפקדים כמעט ולא היו.

העם שבעורף הפגין דאגה רבה ללוחמים. הובאו מאות משאיות שבהן עוגות ודברי מתיקה. נשלחו שש מאות אלף חבילות שי, ונתרמו מקלטי טלביזיה ורדיו.

חיילי המילואים הוכיחו כי הם ראויים לדאגה זו וגילו יושר למופת. ללבנון הוכנסו ניידות בנקים אשר נועדו לשרת אנשים שיצאו מבתיהם ללא כל אמצעי זיהוי. החיילים הזדהו בפני הבנק באמצעות דיסקיות הזיהוי בלבד, ומתוך עשרות אלפי פעולות שנעשו, היו רק ארבעה אנשים שהתחייבויותיהם לא כובדו. הקשר ההדוק, אולי לפעמים גם

טבלה 12) ונוסף לו קרובי משפחה רחוקים וחברים נמצא שלכאלף נפגעים יש כ-120 אלף בני משפחה וחברים והדבר ממחיש היטב את העדר האלמוניות של הנפגעים בקרב הציבור ומסביר את הרגישות הגבוהה לאבדות. זאת ועוד, מאחר שהנפגעים הם מן הארץ כולה (ראה טבלה 13), הרי גם השותפות לחרדה ולגורל הלוחמים מאפיינת את הארץ כולה, את כל שכבות האוכלוסייה ואת כל מקומות היישוב.

הרגישות לאבדות משתקפת היטב גם בצבא. הדבר מקבל את ביטויו בדרגי השדה, כאשר מספר אנשי חיל הרפואה המשרתים באוגדה של צה"ל הוא כפול ממספרם של אנשי הרפואה ביחידה מקבילה בצבא ארה"ב, ונמשך גם ברמת המטה. צה"ל הנו הצבא היחיד המקיים הסדרים לגבי שירותם של בנים למשפחות שכולות ושל בנים יחידים להוריהם. בצה"ל קיימים גופים מיוחדים לטיפול בנפגעים, לאיתור נעדרים, לקיום קשר עם משפחות הנפגעים וכן גופים מיוחדים מטעם הרבנות הצבאית העוסקים בנושאים הקשורים בנפגעים.

מוגזם, בין העורף לחזית, התבטא גם ב-70,000 שקי דואר בחודש אחד. צה"ל נרתם אף הוא כדי לשמור על קשר זה. על מנת שהחיילים יוכלו להתקשר לבתיהם הוקמו מרכזות טלפונים והובאו ניידות טלפונים לשטח. הוקם גם מרכז קשר למשפחות עם השלישות הראשית.

צה"ל הפעיל גם 626 מסבירים, אנשי מילואים, מכל קשת הגוונים והדעות בחברה והם ערכו כ-10,000 מפגשים עם חיילים במהלך המלחמה עצמה. הוקפד גם על חלוקת עיתונים לחיילים על מנת להביא אליהם את רוח העורף.

והלוחמים החזירו לנו באותה מטבע. למרות שבמלחמה האחרונה שרר ויכוח נוקב על מטרותיה ועל עצם הצורך בה, לא נתגלה אף לא מקרה אחד של סירוב למלא פקודה בקרב, לא עיי קצין ולא עיי חייל. עובדה זו משקפת יותר מכל את היות הצבא צבא עממי, אשר לוחמי, גם אלה בשירות החובה, הם אזרחים שחונכו לשמור על ערכי הדמוקרטיה ולציית לפקודות שניתנו לאור החלטותיה של ממשלה שנבחרה באורח דמוקרטי.

נפגעים לפי מקומות מגורים - בזירת הלבנון

מס' סדר	סוג ישוב	סה"כ נפגעים	מתוכם חללים ונעדרים	
			סה"כ נפגעים	חללים ונעדרים
א	ב	ג		
1.	סה"כ נפגעים	3031	472	
	תל אביב והסביבה	534	89	
ע	ירושלים	250	28	
2.	חיפה והסביבה	285	34	
	באר שבע	90	10	
	יתר ערים	761	112	
3.	עיירות	528	90	
4.	קיבוצים	232	34	
5.	מושבים	217	37	
6.	בני ישיבות	74	23	
7.	אחר	60	15	

מס' סדר	יחס הקרבה	סה"כ		חללים ונעדרים		פצועים	
		קרובים	נפגעים	קרובים	נפגעים	קרובים	נפגעים
		א	ב	ג	ד	ה	ו
1	סה"כ קרובים	6,058	2,529	2,839	1,159	3,219	1,370
2	הורים	1,832	980	851	455	981	525
3	נשים	333	333	143	143	190	190
4	ילדים	554	263	238	108	316	155
5	אחים	3,339	953	1,607	453	1,732	500

דו"ח ריכוז קרובי משפחה מדרגה ראשונה של נפגעי של"ג
(סה"כ 1,009 חללים+נעדרים+פצועים קשה ובינוני)

טבלה מס' 12